

Nr 297.

Godkänd av första kammaren den 5 juni 1936.

Godkänd av andra kammaren den 5 juni 1936.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 110.)

Till Konungen.

I en den 21 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 99, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels fastställa följande huvudsakliga grunder angående folkskolekursens omfattning att äga giltighet från och med den 1 juli 1936, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för deras tillämpning befinnas erforderliga:

Folkskolan skall omfatta sju årsklasser. Vid skola, där antalet årsklasser för närvarande är sex, skall övergång till sjuårig skola äga rum, så snart sådant, med hänsyn till härav föranledda kostnader, skolväsendets organisation inom distriktet och övriga ortsförhållanden, prövas lämpligen kunna ske, dock senast med ingången av läsåret 1946/1947. Härvid skall iakttagas, att före nämnda läsår sjuårig skolkurs icke må utan skoldistriktets medgivande införas annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och ej tidigare än med ingången av läsåret 1940/1941. Där särskilda omständigheter sådant påkalla, må Kungl. Maj:t kunna för viss tid medgiva distrikt anstånd i större eller mindre omfattning utöver läsåret 1946/1947 med införande av sjuårig skolkurs.

Vad nu sagts angående antalet årsklasser i folkskolan skall icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal obligatoriska årsklasser än sju.

Vid skola, tillhörande någon av de i undervisningsplanen upptagna B 3- och D 1-formerna, skall det år, nybörjare intagas, och under förutsättning att lärjungeantalet i skolan uppgår till lägst 12, anordnas övertidsläsning under en månad;

dels besluta, att för sådan övertidsläsning skall av statsmedel till lärare utgå ersättning enligt nu gällande bestämmelser om ersättning för övertidsläsning;

dels medgiva, att till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen må under budgetåret 1936/1937 av förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor användas högst 10,000 kronor att disponeras enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela;

dels besluta, att i skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola på sådan skola grundad fortsättningsskola skall, med tillämpning eljest av nu gällande bestämmelser och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, omfatta en årskurs med, vid heltidsläsande skola minst 180 undervisningstimmar och vid halvtidsläsande skola minst 270 undervisningstimmar; dock att, där så prövas vara av särskilda förhållanden påkallat, skoldistrikt må kunna medgivas rätt att mot åtnjutande av statsbidrag enligt gällande grunder låta årskursen omfatta högre timantal, än nu sagts, och att fördela undervisningen på två årskurser, allt under iakttagande, att skolplikten i fortsättningsskolan icke må omfatta och statsbidrag icke utgå för längre tid än sammanlagt 540 undervisningstimmar;

dels ock medgiva, att sådan ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmäles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur sagda förslagsanslag till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft, bland andra, följande motioner, nämligen

dels en motion (I: 332), vari hemställts, bland annat, att riksdagen vid avgörandet av frågan om en obligatorisk sjuårig folkskola måtte besluta, att Kungl. Maj:t, vid utfärdandet av de närmare bestämmelserna rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknytning till det samma, måtte lämna så fria direktiv som möjliggöra att folkskolinspektörerna i samråd med de lokala skolmyndigheterna kunna där så lämpligen må ske tillmötesgå lokala önskningsar i dessa hänseenden;

dels två likalydande motioner (I: 356 och II: 684), vari hemställts, bland annat, att riksdagen vid bifall i huvudsak till Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående obligatorisk sjuårig folkskola måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en revision av 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor;

dels två likalydande motioner (I: 357 och II: 687), vari hemställts, bland annat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande i syfte att åstadkomma en revision av nuvarande under-

visning i folkskolan till fördel för huvudämnena modersmål och räkning i enlighet med vad av motionärerna anförts samt att Kungl. Maj:t tacktes verkställa utredning om och i vad mån åtgärder kunna vidtagas för ytterligare underlättande av ungdomens förvärv av medborgerliga kunskaper i enlighet med vad av motionärerna anförts;

dels en motion (I: 358), vari hemställts, bland annat, att riksdagen med anledning av proposition nr 99 om obligatorisk sjuårig folkskola m. m. ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förordna och tillse, att i undervisningsplanen ingår även fostran till praktiskt arbete och kroppskultur; att den även kommer att omfatta karaktärsdanning och medkänsla eller med andra ord social etik och individuell levnadskonst; att mångläseriet beskäres och en normalarbetsdag även för skolarbetet eftersträvas; att den nuvarande skolans favoriter, den receptiva ungdomen, ej undantränga omtanken om den mera produktiva ungdomen; att urval för tillträde till högre lärokurser ej hänsynslöst lägges i en lärares hand;

dels en motion (II: 671), vari hemställts, bland annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående förbättring av landsbygdsungdomens folkskolundervisning och fortbildningsmöjligheter på sätt motionärerna i motiveringen utvecklat;

dels en motion (II: 685), vari hemställts, bland annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av närmare bestämmelser rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknytning till detsamma tacktes lämna så vidsträckta direktiv, att en lämplig anpassning efter de lokala förhållandena möjliggöres;

dels ock en motion (II: 686), vari hemställts, I. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 99 angående införande av sjuårig obligatorisk folkskola ville uttala, att uppskov efter övergångstidens slut bör beviljas a) då skoldistrikt är hårt skattetyngt och ett införande av sjunde klass skulle medföra en väsentlig skattehöjning, b) när icke avsevärd tid förflutit, sedan heltidsläsning genomfördes, c) då barnantalet vid folkskola av B2-, B3- och D1-formerna är så stort, att ett införande av sjunde klass icke skulle medföra en pedagogisk vinst, som stode i rimlig proportion till utökningen av lästiden; II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen, varvid av motionären angivna synpunkter borde vinna beaktande.

Efter omfattande utredningar och i huvudsaklig överensstämmelse med ett av särskilda sakkunniga uppgjort förslag har frågan om införande av obligatorisk sjuårig folkskola i vårt land förelagts riksdagen.

Departementschefen har inledningsvis uppehållit sig vid de skäl, som han funnit tala för *en utsträckning av folkskolans lärotid*, och härvid särskilt framhållit, att kravet härpå måste betraktas såsom det för närvarande förnämsta målet för reformsträvanden på folkundervisningens område.

Härför talade bland annat de ökade krav på den enskilde medborgarens insikter och kunnighet, som framkommit på grund av samhällets och samhällslivets omvandling under de närmare 100 år, då undervisningstiden vid folkskolan varit praktiskt taget oförändrad. Från många håll hade betygats, att folkskolan icke förmådde på ett nöjaktigt sätt fylla de bildnings- och uppfostringskrav, som numera måste ställas på den elementära medborgarskolan. Såväl pedagogiska som psykologiska skäl talade för en utsträckt skolplikt. Genom den förstärkning av folkskolan i städerna, som ägt rum därigenom att dessa i stor utsträckning frivilligt utbyggt sin folkskola till sjuårig, hade uppstått en kvalitetsskillnad mellan folkskolan i stad och på landet, innebärande en social orättvisa gentemot landsbygdens befolkning. Departementschefen har vidare framhållit vissa omständigheter, som kunna sägas hava i särskild grad aktualiserat det föreliggande reformkravet, bland annat 1935 års riksdags beslut om statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet, varigenom reformen icke komme att i lika hög grad som tidigare skulle hava varit fallet belasta kommunernas ekonomi. Departementschefen har vidare funnit de beräknade kostnaderna för reformen för statsverket icke vara sådana, att de borde utgöra hinder för reformens genomförande. För ett genomförande av reformen just nu finner departementschefen vidare tala de minskningar i anslagen till folkskoleväsendet, som för framtiden äro att emotse på grund av rationaliseringsåtgärderna och det sjunkande barnantalet.

Härefter har departementschefen framlagt de skäl, som enligt hans uppfattning tala för att *förlängningen av undervisningstiden vid folkskolan bör göras obligatorisk*.

I detta sammanhang har departementschefen till behandling upptagit frågan om *möjligheterna att allmänt genomföra sjuårig lärotid även vid vissa svagare skolformer*. Departementschefen har framhållit, att vissa svårigheter troligen komma att uppstå i fråga om en del av de svagare skolformerna. Han har härvid erinrat, att flertalet myndigheter betonat, att dessa svårigheter icke finge överskattas. Erfarenheterna från arbetet i sjuårig folkskola hade givit vid handen, att denna skolform vore pedagogiskt och undervisningstekniskt den sexåriga väsentligt överlägsen. Mot framkommet förslag att med hänsyn till berörda olägenheter begränsa reformen till att för närvarande avse endast de starkare skolformerna hade gjorts gällande, att just de skolformer, som mest vore i behov av ökad tid för ernåendet av ett fördjupat undervisningsresultat, genom en sådan åtgärd skulle berövas möjligheten att i detta hänseende ernå förbättring.

Departementschefen har för egen del instämt i dessa synpunkter och särskilt betonat, att det enligt hans mening ej gärna kunde ifrågakomma att ytterligare markera skillnaden mellan utbildningsmöjligheterna för städernas och de tätare bebyggda samhällenas befolkning, å ena sidan, och den rena landsbygdens befolkning, å andra sidan. Den föreliggande utredningen

syntes hava till fullo klarlagt, att berörda olägenheter kunde i väsentlig grad avhjälpas genom att införa särskilda förstärkningsåtgärder vid de mest ömtåliga skolformerna, nämligen B 3- och D 1-formerna. Mot de sakkunnigas av skolöverstyrelsen tillstyrkta förslag till sådana förstärkningsåtgärder — införande av obligatorisk övertidsläsning under en månad vid sjuåriga skolor av nämnda former de år, nybörjare intagas, och under förutsättning att barnantalet uppgår till minst 12 — har departementschefen förklarat sig icke hava någon erinran att göra liksom icke heller mot att kostnaderna för nämnda övertidsläsning gäldas av statsmedel. Departementschefen har vidare erinrat, att även beträffande en del andra skolformer, särskilt B 2-skolan, vissa förstärkningsåtgärder ifrågasatts. Dessa åtgärder skulle enligt de sakkunnigas mening närmast gå ut på att begränsa lärjungeantalet i undervisningsavdelningarna. Från olika håll hade starkt understrukits vikten av att begränsande åtgärder av denna art vidtoges även oberoende av frågan om den sjuåriga folkskolans införande. För egen del har departementschefen uttalat sympatier för detta redan länge på dagordningen stående önskemål. Det torde emellertid, har han framhållit, icke vara möjligt och ej heller för ett ställningstagande till den föreliggande frågan erforderligt att nu närmare ingå på berörda, ekonomiskt ganska vittsyftande spörsmål. Däremot har departementschefen tillstyrkt förslaget att med understöd av statsmedel vidtaga de av de sakkunniga och överstyrelsen förordade försöken med ifrågakommande förstärkningsanordningar av annan art vid B 2-skolor, exempelvis beredande av ökade möjligheter till särskild undervisning av olika klasser.

Departementschefen har slutligen i detta sammanhang framlagt förslag till övergångsanordningar. Härtill återkommer riksdagen i det följande:

Den förebragta utredningen giver enligt riksdagens uppfattning vid handen, att rätta tiden för *en utsträckning av folkskolans lärotid* nu måste anses vara inne. De skäl härför, som anförts av de sakkunniga, i ämnet hörda myndigheter — särskilt skolöverstyrelsen — och departementschefen, hava synts riksdagen tungt vägande. Givetvis kan riksdagen icke bortse från att vissa svårigheter kunna bli förbundna med förslagets genomförande. Dylika måste för övrigt alltid beräknas uppkomma, när det gäller en omorganisation av här förevarande omfattning. Men genom de övergångs- och andra anordningar, som föreslagits och till vilka riksdagen i det följande återkommer, torde dessa svårigheter icke bli av den storleksgrad, att de böra förhindra ett genomförande av de föreslagna åtgärderna. Härtill kommer vidare, att de ekonomiska förutsättningarna för den ifrågasatta reformen just nu synas vara gynnsamma på grund av de kostnadsminskningar för folkskoleväsendet, som — på sätt departementschefen framhållit — äro att emotse genom rationaliseringsåtgärderna inom folkskoleväsendet och det sjunkande antalet barn i skolorna.

Av nu anförda skäl har riksdagen funnit sig böra i princip bifalla Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag.

Riksdagen bifaller likaledes Kungl. Maj:ts förslag, att de föreslagna *nya grunderna* angående folkskolekursens omfattning skola fastställas att *äga giltighet från och med den 1 juli 1936*.

På de skäl, som av departementschefen anförts, finner sig riksdagen böra bifalla förslaget, att det sjunde skolåret skall fogas till den nuvarande folkskolan som *en obligatorisk beståndsdel* av densamma. Under utredningsarbetets gång hava åtskilliga uppslag undersökts, varigenom en dylik bestämmelse skulle onödiggöras, men vid en närmare prövning hava dessa visat sig antingen sannolikt icke inom rimlig tid kunna leda till det uppställda målet eller medföra icke önskvärda konsekvenser.

De av riksdagen i det föregående påpekade svårigheterna för reformens genomförande äro i stor utsträckning förbundna med frågan om möjligheterna att allmänt genomföra *sjuarig lärotid även vid vissa svagare skolformer*. Denna fråga har varit föremål för stor uppmärksamhet. Riksdagen finner sig redan av principiella skäl icke kunna medgiva, att här förevarande skolformer — praktiskt taget uteslutande i användning på landsbygden — skulle undantagas från den föreslagna reformen, om vars behövlighet för hela landets skolväsen riksdagen är övertygad. Härtill kommer vidare, att man icke bör förbise det förhållandet, att elevantalet i dessa skolor mestadels är ringa, vilket måste underlätta reformens genomförande. En uppdelning skulle jämväl i praktiken medföra såväl inkonsekvenser som svårigheter. Exempelvis äro de skoldistrikt talrika, där skolor av såväl högre som lägre skolform finnas. I dessa skulle alltså barnen få olika lång skoltid, beroende på i vilken skola de fullgöra sin skolplikt. Understundom förändras vidare B 1-skolor till B 2-skolor och omvänt på grund av förskjutningar i barnantalet. Om en B 2-skolas förvandling till B 1-skola skulle medföra en förlängning av skoltiden, kan detta tänkas understundom komma att försvåra och fördröja en välmotiverad organisationsändring. Med de av departementschefen förordade förstärkningsanordningarna torde vidare de befarade svårigheterna kunna väsentligt minskas.

Av nu anförda skäl finner sig riksdagen böra bifalla förslaget jämväl i denna del.

Den av departementschefen förordade *förstärkningsåtgärden* vid de ömtåliga skolformerna, nämligen B 3- och D 1-formerna — införandet av obligatorisk övertidsläsning enligt vissa närmare angivna grunder — har icke givit riksdagen anledning till erinran liksom icke heller förslaget, att kostnaderna för nämnda övertidsläsning skola gäldas av statsmedel.

De beträffande B 2-skolorna föreslagna förstärkningsåtgärderna skulle enligt de sakkunnigas uppfattning närmast gå ut på att begränsa lärjunge-

antalet i undervisningsavdelningarna. Departementschefen har uttalat sympatier för detta önskemål, men framhållit, att det icke torde vara möjligt och icke heller för ett ställningstagande till den föreliggande frågan erforderligt att ingå på berörda, ekonomiskt ganska vittsyftande spörsmål.

Riksdagen delar den under ärendets handläggning uttalade uppfattningen om vikten av att lärjungeantalet begränsas i läraravdelningarna. Enligt riksdagens uppfattning torde detta vara en förutsättning för att det obligatoriska sjunde skolåret skall kunna giva vad med detsamma avsetts. Utvecklingen synes emellertid, på sätt närmare framgår av vissa av de sakkunniga (å sid. 119 i deras betänkande) meddelade siffror, under senare år hava kännetecknats av en fortgående minskning av medeltalet barn per läraravdelning. Riksdagen utgår från att denna för skolväsendets förbättring viktiga fråga allt fortfarande blir föremål för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters uppmärksamhet.

Vad Kungl. Maj:t i här förevarande hänseende föreslagit har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Departementschefen har i anslutning till av de sakkunniga framlagt förslag förordat en *övergångstid* av tio år, d. v. s. att övergången till sjuårig skola skulle äga rum i regel senast med ingången av läsåret 1946—1947. Enligt förslaget skulle intet skoldistrikt utan eget medgivande kunna åläggas att förändra någon folkskola till sjuårig tidigare än med ingången av läsåret 1940—1941, alltså om fyra år. Efter nämnda tidpunkt skulle Kungl. Maj:t äga befogenhet att, sedan allsidig och grundlig utredning föregått, mot skoldistriktets bestridande bestämma, att sjuårig skolkurs skall införas före övergångstidens slut. Tillika skulle Kungl. Maj:t äga att även efter övergångstidens tilländalöpande medgiva skoldistrikt anstånd i större eller mindre omfattning med införande av sjuårig skolkurs. Departementschefen har slutligen i fråga om förhållandena under övergångstiden understrukit de sakkunnigas framhävande av det önskvärda i att omläggningen till sjuårig folkskola såvitt möjligt sker i samförståndets tecken.

Yrkande om *friare direktiv vid övergången* har framförts i motionen I: 332, däri hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för att Kungl. Maj:t vid utfärdandet av de närmare bestämmelserna rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknytning till detsamma måtte lämna fria direktiv, som möjliggöra att folkskolinspektörerna i samråd med de lokala myndigheterna kunna, där så lämpligen må ske, tillgodose lokala önskningsar. I huvudsak enahanda yrkande har i här förevarande hänseende framförts i motionen II: 685. Vidare har i motionen II: 686 hemställts, att riksdagen ville uttala, att uppskov efter övergångstidens slut bör beviljas dels då skoldistrikt är hårt skattetyngt och ett införande av sjunde klass skulle medföra en väsentlig skattehöjning, dels när icke avsevärd tid förflutit, sedan heltidsläsning genomförts, dels ock då barnantalet vid folkskola av B 2-, B 3- och D 1-formerna är så stort,

att ett införande av sjunde klass icke medför en pedagogisk vinst, som står i rimlig proportion till utökningen av lästiden.

Förslaget i propositionen om en uppdelning av övergångstiden i två perioder, en med full frihet för skoldistriktet och en där Kungl. Maj:t skulle äga rätt att efter sig företeende omständigheter besluta om den nya organisationens införande även mot skoldistriktets bestridande, finner riksdagen sig böra bifalla. Enligt riksdagens förmenande skulle sannolikt en övergångstid med full frihet för distriktet under hela perioden medföra en anhopning av organisationsändringar mot periodens slut, varigenom ganska stora svårigheter kunna tänkas uppstå.

Däremot har riksdagen funnit den föreslagna övergångsperioden väl knappt tilltagen. Den reform av vårt skolväsen, vars genomförande riksdagen nu godkänt, är av så genomgripande betydelse och kan medföra så stora förändringar för de enskilda skoldistriktet, att en ökning av övergångstiden utöver Kungl. Maj:ts förslag är motiverad. I detta hänseende har riksdagen — med hänsyn tagen å ena sidan till skoldistriktets önskemål och eventuella behov av uppskov något längre tid och å andra sidan till önskvärdheten av att här förevarande förstärkning av folkskolan icke skall genomföras med alltför stor tidsutdräkt — funnit sig böra besluta, att övergångstiden bestämmes till tolv år samt att den period, under vilken skoldistriktets medgivande skall vara erforderligt, bestämmes till sex år.

Även med denna utsträckning av övergångstiden torde fall kunna inträffa, då ett ytterligare uppskov kan vara av behovet påkallat, och riksdagen bifaller alltså vad i detta hänseende i propositionen föreslagits.

Att uttömmande angiva de olika svårigheter, som kunna uppstå vid den nya organisationens genomförande, är icke möjligt. I motionen II: 686 har emellertid uppmärksamheten riktats på vissa förhållanden, som för de enskilda skoldistriktet kunna vara betydelsefulla nog. Riksdagen utgår från att den befogenhet, som under övergångstidens senare del och jämväl efter densammas slut i enlighet med vad riksdagen nyss angivit skulle läggas i Kungl. Maj:ts hand, kommer att användas med hänsynstagande i möjligaste mån till berättigade önskemål från skoldistriktets sida. I detta hänseende vill riksdagen understryka såväl departementschefens uttalande om önskvärdheten av att omläggningen såvitt möjligt sker i samförståndets tecken som ock att de i motionen II: 686 framförda synpunkterna på ytterligare uppskov i den mån så lämpligen låter sig göra må bli beaktade.

Vad departementschefen föreslagit om rätt för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden därtill föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av *folkskola med större antal årsklasser än sju* har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Härefter har departementschefen ingått på frågan om *fortsättningsskolans ställning i ett skolsystem med obligatorisk sjuårig folkskola*.

De sakkunniga hava i detta hänseende kommit till det resultatet, att fortsättningsskolan bör bevaras som en fristående kurs även efter införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola. Beträffande fortsättningsskolpliktens omfattning hava de sakkunniga föreslagit, att fortsättningsskolan skulle kunna inskränkas till en årskurs om minst 180 timmar. Vidare hava de sakkunniga betonat, att undervisningen borde allt starkare anknytas till det praktiska livets behov.

Departementschefen har i princip anslutit sig till de sakkunnigas föreliggande förslag och därvid framhållit, att han biträdde de sakkunnigas uppfattning, att undervisningen i den obligatoriska fortsättningsskola, som borde följa på sjuårig lärokurs, borde inriktas huvudsakligen på undervisning i praktiskt betonade ämnen. Beträffande undervisningstiden har departementschefen framhållit, att en årskurs om 180 timmar torde böra gälla såsom ett minimikrav för fortsättningsskola, som byggde på heltidsläsande skola. Vad anginge halvtidsläsande skolor, torde, såsom nu vore fallet, minimitiden för årskursen böra vara 270 timmar. Hinder borde emellertid ej möta att, med rätt till statsbidrag, utsträcka undervisningstiden härutöver. Därest särskilt, av skoldistriktet styrkt behov därav föreläge, borde möjlighet beredas att anordna två årskurser. Behov härav torde säkerligen yppa sig om, såsom önskligt vore, undervisningen i fortsättningsskolan erhöles en alltmer praktisk betoning. Särskilt torde nämnda behov komma att göra sig gällande för hushållsundervisningens vidkommande. Däremot torde det ej vara lämpligt att medgiva rätt till anordnande av tre årskurser. Sammanlagda tiden i fortsättningsskolan borde ej få överstiga den nuvarande maximitiden eller 540 timmar.

I motionen I: 332 har vidare, såsom förut erinrats, hemställts om att vid utfärdandet av närmare bestämmelser rörande det sjunde skolårets anordning samt fortsättningsskolans anknytning till detsamma måtte lämnas fria direktiv.

Riksdagen vill då erinra, att frågan om fortsättningsskolans ställning i ett skolsystem med obligatorisk sjuårig folkskola vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Härför har en utförlig redogörelse lämnats såväl av de sakkunniga som av departementschefen i statsrådsprotokollet, vartill riksdagen här i huvudsak torde få hänvisa.

I skrivelse nr 255 anhöll 1927 års riksdag, att Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida sådana ändringar borde vidtagas i folkskolans undervisningsplan, att det sjunde skolårets kursplan komme att inrymma jämväl en kurs, som tillhörde den tvååriga fortsättningsskolans undervisning. Med anledning av nämnda riksdagsskrivelse avgav skolöverstyrelsen utlåtande i ämnet den 19 oktober 1928. Överstyrelsen avstyrkte härvid en anordning, som skulle innebära att sjunde klassen i sjukklassig folkskola

av A-form skulle i sig fullständigt upptaga den tvååriga fortsättningsskolans lärokurs och att skoldistrikt skulle befrias från att upprätta fortsättningsskola för lärjungar, som avgått från sådan sjunde klass. Någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida vidtogs icke för åstadkommande av ändring i bestämmelserna om fortsättningsskolplikten i förevarande avseende.

I skrivelse nr 214 anhöll härefter 1929 års riksdag, att Kungl. Maj:t måtte framlägga utredning och förslag angående rätt för sådana lärjungar från heltidsläsande skolor, som med fullständigt avgångsbetyg genomgått sjunde klass, i vilken tillämpats för dylik klass särskilt utarbetad kursplan, att erhålla befrielse från fortsättningsskolplikten.

Med anledning av riksdagens sistberörda skrivelse tillkallade sakkunniga (1929 års fortsättningsskolsakkunniga) funno sig i sitt den 29 maj 1931 avgivna utlåtande böra på grund av såväl pedagogiska som organisatoriska skäl avstyrka förslaget att till folkskolans sjunde klass förlägga fortsättningsskolans båda årskurser.

Propositionen till 1932 års riksdag, nr 134, angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m. anslöt sig till de sakkunnigas uppfattning. I en vid samma riksdag väckt motion hemställdes emellertid om utarbetande av kursplaner för ett sjunde skolår ävensom, i anslutning härtill, om möjlighet för skoldistrikt att under vissa förutsättningar erhålla tillstånd att ersätta fortsättningsskolan med ett sjunde skolår. Riksdagens statsutskott ställde sig i sitt utlåtande avvisande mot det i motionen gjorda yrkandet. I en vid utskottets utlåtande fogad reservation gjordes emellertid hemstallan i anslutning till detsamma. Utgången i riksdagen blev den, att andra kammaren antog utskottets förslag, medan i första kammaren reservationen segrade. Det med anledning av motionen framställda yrkandet i reservationen hade därmed fallit.

1933 års sakkunniga hava vid sina undersökningar kommit till det resultatet att fortsättningsskolan bör bevaras som en fristående kurs även efter införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola. Att fortsättningsskolan, som är att betrakta som en praktiskt betonad ungdomsskola, skulle helt uppgå i folkskolan, hava de sakkunniga funnit ur principiell synpunkt oegentligt. Till denna de sakkunnigas ståndpunkt har departementschefen efter en ingående bevisföring anslutit sig.

Även riksdagen finner sig av de sakkunnigas utredning och av vad departementschefen i anslutning därtill anfört övertygad om behovet av att även efter införandet av en obligatorisk sjuårig folkskola fortsättningsskolan bibehållas. Fortsättningsskolan har, där den blivit lämpligt anordnad, under sin tillvaro som obligatorisk skolform visat sig vara av stort värde. Med den ställning, det sjunde skolåret enligt departementschefens förslag skulle erhålla — en fråga, vartill riksdagen senare återkommer — skulle ett upphörande av fortsättningsskolan för en stor del av landets ungdom

medföra en försämring av den praktiska undervisningen, bland annat i hushållsgöromål.

De grunder för fortsättningsskolans framtida organisation, som av departementschefen framlagts, finner sig riksdagen böra bifalla.

Beträffande vad i motionen I: 332 yrkats har riksdagen redan yttrat sig, såvitt avser folkskolan. Riksdagen utgår från att de synpunkter, som av riksdagen i berörda sammanhang framhållits, vinna beaktande jämväl så vitt angår fortsättningsskolan.

I samband med frågan om fortsättningsskolans organisation har departementschefen uttalat sin tillfredsställelse med ett av de sakkunniga framlagt förslag, att *undervisningen i husligt arbete* borde göras obligatorisk för alla flickor, som avginge från folkskolan, samt att denna undervisning borde förläggas till fortsättningsskolan. Departementschefen har emellertid framhållit, att detta förslag tarvade närmare utredning. Då det jämväl inneslöte frågan om ordnande av de vid fortsättningsskolorna anställda lärarnas anställnings- och pensionsförhållanden, borde denna utredning bedrivas i samband med den pågående utredningen om anställnings- och avlöningsvillkoren för olika kategorier av lärarpersonal.

Riksdagen vill uttala sin anslutning till tanken, att ingen flicka skall lämna den obligatoriska skolundervisningen, utan att först hava erhållit undervisning i husligt arbete. Betydelsen härav synes riksdagen icke kunna skattas nog högt. Såsom departementschefen framhållit, tarvar emellertid denna fråga ytterligare utredning. Då sådan ställts i utsikt, finner riksdagen — under framhållande av önskvärdheten av att ett resultat av en dylik utredning snart måtte kunna föreläggas riksdagen — icke skäl föreligga för riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning härom.

Beträffande den *sjuåriga folkskolans yttre och inre organisation* har departementschefen i huvudsak biträtt de sakkunnigas förslag. Härvid har departementschefen till en början förklarat sig anse, att småskolestadiet normalt bör omfatta de två första klasserna och folkskolestadiet de fem övriga klasserna, dock med möjlighet att, därest lokala eller andra förhållanden så motivera, i likhet med vad nu stundom är fallet, anordna treårigt småskolestadium och fyraårigt folkskolestadium. Mot vad sålunda föreslagits har riksdagen icke funnit något att erinra.

I fråga om den *sjunde klassens ställning i förhållande till övriga klasser* har departementschefen framhållit, att det normala torde böra vara, att det sjunde året användes till ett fördjupat och förstärkt inhämtande av lärokursen i folkskolans vanliga ämnen. Departementschefen har emellertid förklarat, att han ansåge det angeläget att för sådana fall, där särskilda godtagbara skäl förebragtes för att i viss mån giva undervisningen i sjunde klassen en annan, mera praktiskt betonad inriktning, något som väl i allmänhet icke komme att ifrågasättas annat än för A-skolor, alltför snäva

regler, som verkade hindrande för en sådan utveckling, icke uppställdes. Det torde, har departementschefen vidare framhållit, böra ankomma på skolöverstyrelsen att under hänsynstagande till olika orters behov meddela fastställelse å dylik särskild kursplan.

Beträffande *fastställande av kursplaner för sjuårig folkskola* har departementschefen vidare anfört, att till ledning härvid kunde åtminstone tills vidare tjäna ej allenast de planer för sådan skola, som redan föreläge i 1919 års undervisningsplan, utan även de förslag till kursplaner, som av skolöverstyrelsen framlagts den 19 oktober 1928. För övrigt borde frågan om kursplaner för sjuårig folkskola ägnas särskild uppmärksamhet under övergångstiden.

Frågan om den sjuåriga folkskolans inre organisation har varit föremål för framställningar i flera motioner, vari jämväl en *revision av nu gällande undervisningsplan* för den sexåriga folkskolan påyrkats.

I de likalydande motionerna I: 356 och II: 684 har sålunda yrkats, att riksdagen vid bifall i huvudsak till Kungl. Maj:t här förevarande proposition måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en revision av 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor.

Vidare har i de likalydande motionerna I: 357 och II: 687 yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande i syfte att åstadkomma en revision av nuvarande undervisning i folkskolan till fördel för huvudämnena modersmål och räkning, samt att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om och i vad mån åtgärder kunna vidtagas för ytterligare underlättande av ungdomens förvärv av medborgerliga kunskaper, allt i enlighet med vad i motionerna anförts.

I motionen I: 358 har yrkats, att riksdagen ville hemställa att Kungl. Maj:t måtte förordna och tillse, att vissa i motionen angivna önskemål beträffande folkskolans undervisningsplan m. m. måtte tillgodoses.

I motionen II: 671 har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående förbättring av landsbygdsungdomens folkskolundervisning och fortbildningsmöjligheter på sätt i motionen utvecklats. Enligt en i motionen lämnad sammanfattning skulle det avsedda syftemålet kunna nås dels genom en revidering och nedskärning av folkskolans kurser till förmån för ett grundligare inhämtande av kunskaper i modersmålet och räkning, varvid skolans mest karaktärsdanande ämne, kristendom, ej borde förbises; dels — såsom redan i det föregående meddelats — genom en förbättring av skolformerna medelst minskning av klassernas barnantal och antalet samtidigt undervisade klasser; dels genom att den praktiska undervisningen under hela skoltiden gäves ett större utrymme och organiserades med hänsyn till landsbygdens speciella förhållanden; dels genom att åtgärder vidtoges i syfte att möjliggöra och underlätta särskilt för landsbygdens ungdom fortbildning vid praktiska ungdomsskolor, folkhögskolor, korrespondenskurser eller på annat sätt;

dels genom att skolundervisningen och fortbildningen så lades, att ungdomen rätt förbereddes för hem och kristet familjeliv samt att hemmen under skoltiden icke hindrades från att fylla sin fostrande uppgift.

Slutligen har i motionen II: 686 hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om revision av den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen, varvid vissa i motionen angivna synpunkter borde vinna beaktande. I här förevarande hänseende har i motionen framhållits, att det torde få anses naturligt att, när folkskolan bleve obligatoriskt sjuårig, man undersökte möjligheten att få en ur den högre skolans synpunkt mera avslutad kurs att bygga på än den som sjätte klassen av sjuårig folkskola för närvarande utgjorde. Vidare har erinrats att riksdagens andra kammare vid två olika tillfällen uttalat sig för en starkare ställning för ämnena modersmålet och räkning i folkskolan. Slutligen har understrukits, att bildningsproblemet för den stora massan av medborgare kommit i ett åtskilligt ändrat läge genom det frivilliga folkbildningsarbetets frammarsch samt de ökade möjligheter i övrigt, som det nuvarande samhället bjöde på. Vid en revision av undervisningsplanen kunde icke bortses från dessa förhållanden.

De frågor, som i här förevarande sammanhang upptagits till behandling av departementschefen och i de nyss angivna motionerna, äro av stor betydelse för att den av riksdagen i det föregående tillstyrkta sjuåriga folkskolans införande skall medföra de fördelar för vårt lands undervisningsväsen, som därmed avsetts. De i ämnet väckta motionerna avse främst dels en revision av gällande undervisningsplan för rikets folkskolor, dels omfattningen och innehållet i den undervisning, som bör meddelas i den sjunde årsklassen, varvid särskilt betonats behovet av att denna undervisning erhåller en praktisk inriktning, dels ock i vilken utsträckning den för närvarande i fortsättningsskolan meddelade undervisningen bör överflyttas till folkskolestadiet.

Vad till en början *revision av undervisningsplanen i allmänhet* beträffar torde enligt riksdagens uppfattning en dylik förr eller senare bli på-önskelig på grund av den obligatoriska sjuåriga folkskolans införande. Riksdagen förutsätter, att denna fråga kommer att bli föremål för vederbörande skolmyndigheters och Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. På grund härav finner riksdagen icke anledning föreligga för riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om en dylik revision. I de motioner, där revision av gällande undervisningsplan påyrkats, hava många enligt riksdagens uppfattning betydelsefulla uppslag framkommit. Riksdagen utgår från att dessa vid en kommande revision komma att ägnas vederbörlig uppmärksamhet. För närvarande finner sig emellertid riksdagen böra uttala sin anslutning till vad departementschefen anfört därom, att till ledning vid fastställandet av kursplaner för sjuårig folkskola åtminstone tills vidare torde kunna tjäna såväl de redan i 1919 års undervisnings-

plan föreliggande planerna för dylik skola som de av skolöverstyrelsen i utlåtande den 19 oktober 1928 framlagda.

Frågan om *en mera praktisk inriktning av undervisningen i den sjuåriga folkskolan* sammanhänger på det närmaste med frågan om *förhållandet mellan folk- och fortsättningsskolan, sedan det sjunde skolåret införts*.

Såsom riksdagen redan tidigare erinrat har frågan om inarbetande i det sjunde skolårets kursplan av den kurs, som nu tillhör fortsättningsskolans undervisningsplan, vid flera tillfällen varit föremål för omfattande utredningar. I skolöverstyrelsens i det föregående omförmälda utlåtande av den 19 oktober 1928 med anledning av 1927 års riksdags skrivelse nr 255 hava i detta hänseende beaktansvärda uttalanden blivit gjorda. Skolöverstyrelsen har i sagda utlåtande — med avstyrkande av att sjunde klassen i sjukklassig folkskola i A-form skulle i sig fullständigt upptaga den tvååriga fortsättningsskolans lärokurs — förordat, att åt sjunde folkskoleklassen måtte givas en friare ställning i förhållande till övriga folkskoleklasser, i det att möjligheter bereddes skoldistriktet att efter prövning av överstyrelsen erhålla en från den allmänna undervisningsplanen avvikande, efter lokala önskemål och behov avpassad läroplan för sjuårig folkskola, varigenom undervisningen skulle kunna erhålla en mera direkt anslutning till det medborgerliga och praktiska livet.

Riksdagen har godkänt Kungl. Maj:ts förslag, att fortsättningsskolan skall, åtminstone som ettårig, bibehållas även efter införandet av den obligatoriska sjuåriga folkskolan. Riksdagen anser sig jämväl böra uttala sin anslutning i allt väsentligt till den av departementschefen uttalade uppfattningen att det normala bör vara, att det sjunde skolåret användes till ett fördjupat och förstärkt inhämtande av lärokursen i folkskolans vanliga ämnen och sålunda användes för folkskolans bildningsmål. Riksdagen vill erinra att, på sätt departementschefen framhållit, ett bland de mest bärande skälen för utsträckningen av lärotiden är att folkskolan på grund av den korta lärotiden icke förmår på ett nöjaktigt sätt fylla de bildnings- och uppfostringskrav, som numera måste ställas på den elementära medborgarskolan, samt att folkskolans undervisning för närvarande icke är så beskaffad, att de därstädes inhämtade kunskaperna äga nödig varaktighet även sedan lärjungarna trätt ut i livet. I detta sammanhang vill riksdagen jämväl erinra om vad departementschefen anförut om angelägenheten av att för sådana fall, där särskilda godtagbara skäl förebringas för att i viss mån giva undervisningen i sjunde klassen en mera praktiskt betonad inriktning, icke uppställas alltför snäva regler, som verka hindrande för en sådan utveckling. Sannolikt är väl att det, såsom departementschefen framhållit, närmast blir A-skolor, som här kunna ifrågakomma. Men skulle det visa sig, att dylika anordningar kunna vara genomförbara även vid skolor av annan form, synas möjligheter härför böra hållas öppna, exempelvis genom centralisering i vissa fall.

Riksdagen finner de sålunda framhållna synpunkterna beaktansvärda. Redan med den minskning av tiden för den obligatoriska fortsättningsskolan, som riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beslutat, torde ett överflyttande av vissa delar av fortsättningsskolans nuvarande lärokurs till det sjunde folkskolåret bliva erforderligt. Vidare hava barnen vid övergången till det sjunde skolåret hunnit upp i den ålder, då behovet av praktiskt arbete gör sig starkare gällande.

Med hänsyn till vad sålunda anförts torde frågan om att inom sjunde skolåret giva den praktiska undervisningen största möjliga utrymme böra upptagas till en ingående prövning. Då riksdagen alltså utgår från att här förevarande frågor komma att bliva föremål för uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters sida, finner riksdagen icke erforderligt att riksdagen, såsom i vissa motioner påyrkats, i skrivelseform gör framställning i ämnet hos Kungl. Maj:t.

Även i åtskilliga andra av de i här förevarande sammanhang behandlade motionerna hava framförts uppslag, vilka riksdagen funnit beaktansvärda. Dessa uppslag avse emellertid mestadels sådana inre skolorganisatoriska frågor, vilka i första hand synas böra upptagas till närmare prövning av sakkunniga myndigheter och beträffande vilka ett uttalande från riksdagen redan nu knappast torde böra ske.

Vad departementschefen anført rörande *anknytning av folkskolan till andra bildningslinjer samt i fråga om de föreslagna ändrade bestämmelserna om skolplikt och om avgång från folkskola* har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Departementschefen har betonat vikten av att det tillses, att folkskolans utvidgning till sjuårig icke medför svårigheter för barnen att bevista *konfirmationsundervisningen*. Med anslutning till detta uttalande vill riksdagen framhålla, att hänsyn bör tagas till de olika sätt, på vilka konfirmationsundervisningen är anordnad i olika delar av landet. Exempelvis måste i vissa delar av Norrland — på grund av församlingarnas stora utsträckning — denna undervisning meddelas under en kortare tid, tre à fyra veckor, med daglig undervisning, då barnen samlas till kyrkplatserna.

Vad *anslagsfrågorna för nästkommande budgetår* beträffar har departementschefen framhållit, att den enda omkostnad, som vid ett bifall till hans förslag skulle belöpa på nästa budgetår, vore det särskilda anslaget till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen. Under framhållande att kostnaderna för ifrågavarande förstärkningsanordningar komme att utgöras av ersättningar till lärare för övertidstjänstgöring, har departementschefen ansett riksdagens medgivande böra inhämtas att av förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor må, i enlighet med de närmare bestämmelser, som meddelas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen, användas högst 10,000 kronor till anordnande av sådana förstärkningsanordningar under budgetåret

1936/1937. Vad sålunda föreslagits bifaller riksdagen. Härvid vill riksdagen i likhet med departementschefen understryka, att de ersättningar till lärare, som sålunda komma att utgå, uppenbarligen icke kunna bliva prejudicerande i löneregleringsavseende, då här är fråga om en extraordinnär anordning av ren försökskaraktär.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, att länsstyrelsen i Göteborg ifrågasatt en bestämmelse om att *förskott å statsmedel* för det budgetår, under vilket införandet av den sjuåriga kursen ägt rum, skulle utgå även å de beräknade statsbidragen för avlöning åt nyanställda lärare. I likhet med departementschefen finner riksdagen detta vara ett värdefullt uppslag, som efter ytterligare utredning torde böra framdeles komma under prövning.

Departementschefen har slutligen gjort framställning därom, att sådan *ersättning till lärare för flyttningsskostnad*, varom förmåles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor. Riksdagen bifaller vad sålunda föreslagits.

Under återopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

dels fastställt följande huvudsakliga grunder angående folkskolekursens omfattning att äga giltighet från och med den 1 juli 1936, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för deras tillämpning befinnas erforderliga:

Folkskolan skall omfatta sju årsklasser. Vid skola, där antalet årsklasser för närvarande är sex, skall övergång till sjuårig skola äga rum, så snart sådant, med hänsyn till härav föranledda kostnader, skolväsendets organisation inom distriktet och övriga ortsförhållanden, prövas lämpligen kunna ske, dock senast med ingången av läsåret 1948—1949. Härvid skall iakttagas, att före nämnda läsår sjuårig skolkurs icke må utan skoldistriktets medgivande införas annorledes än efter Kungl. Maj:ts bestämmande och ej tidigare än med ingången av läsåret 1942—1943. Där särskilda omständigheter sådant påkalla, må Kungl. Maj:t kunna för viss tid medgiva distrikt anstånd i större eller mindre omfattning utöver läsåret 1948—1949 med införande av sjuårig skolkurs.

Vad nu sagts angående antalet årsklasser i folkskolan skall icke utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, i händelse särskilda förhållanden där till föranleda, efter framställning av skoldistrikt medgiva anordnande av folkskola med ett större antal obligatoriska årsklasser än sju.

Vid skola, tillhörande någon av de i undervisningsplanen upptagna B 3- och D 1-formerna, skall det år, nybörjare intagas, och under förutsättning att lärjungeantalet i skolan uppgår till lägst 12, anordnas övertidsläsning under en månad;

dels beslutat, att för sådan övertidsläsning skall av statsmedel till lärare utgå ersättning enligt nu gällande bestämmelser om ersättning för övertidsläsning;

dels medgivit, att till anordnande av försök med förstärkningsanordningar i skolor av B 2-formen må under budgetåret 1936/1937 av förslagsanslaget till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor användas högst 10,000 kronor att disponeras enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela;

dels beslutat, att i skoldistrikt med obligatorisk sjuårig folkskola på sådan skola grundad fortsättningsskola skall, med tillämpning eljest av nu gällande bestämmelser och under de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, omfatta en årskurs med, vid heltidsläsande skola minst 180 undervisningstimmar och vid halvtidsläsande skola minst 270 undervisningstimmar; dock att, där så prövas vara av särskilda förhållanden påkallat, skoldistrikt må kunna medgivas rätt att mot åtnjutande av statsbidrag enligt gällande grunder låta årskursen omfatta högre timantal, än nu sagts, och att fördela undervisningen på två årskurser, allt under iakttagande, att skolplikten i fortsättningsskolan icke må omfatta och statsbidrag icke utgå för längre tid än sammanlagt 540 undervisningstimmar;

dels ock medgivit, att sådan ersättning till lärare för flyttningskostnad, varom förmäles i riksdagens skrivelse den 14 juni 1935, nr 359, må, såvitt angår budgetåren 1935/1937, bestridas ur sagda förslagsanslag till Folkskolor: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

Stockholm den 5 juni 1936.

Med undersåtlig vördnad.
